

למה לי מורשת?



מטרות המפגש:



- ▶ היכרות עם המושגים זיכרון לאומי ומורשת.
- ▶ הבנת חשיבות ההיסטוריה והמורשת לגיבוש זהות אישית, חברתית ולאומית.
- ▶ חיבור אישי-רגשי של החניכים לנושא הזיכרון ויצירת עניין ללמידה על אתר הנצחה.



משך המפגש:

שעה וחצי
(ניתן לפצל לשני מפגשים)

מהלך הפעילות:



חלק א': זיכרון אישי

00:25

משחק כתיחה: זיכרונות ילדות

העמידו את החניכים במעגל, והנחו אותם לחשוב על זיכרון או מספר זיכרונות ילדות שיש להם, משהו משמעותי שקרה להם.

מסרו לחניכים כדור, בכל פעם שמגיע אל החניך כדור הוא צריך לספר על הזיכרון (לא יותר משני משפטים. למשל: אני זוכר שפגשתי את אחותי הקטנה בפעם הראשונה, אני זוכר שנפלתי מהמגלשה, אני זוכר את היום הראשון בכיתה א' שפחדתי להיכנס לכיתה, אני זוכר שהלכתי לישון אצל סבתא עם בני דודים, אני זוכר משהו מצחיק שקרה לי...). החניכים מוסרים את הכדור זה לזה. כאשר הכדור מגיע לחניך שאינו יודע מה להגיד הוא מתיישב. המשחק מסתיים כאשר נשארים לעמוד רק חניכים בודדים.

במידה והפעילות מתבצעת מרחוק (online), יש לחשוב על דרך אחרת להעביר את השיחה בין המשתתפים, למשל: כל אחד "מעביר" למישהו אחר (אומר את שמו).

פעילות חשיבה ודין: מהו זיכרון אישי

הנחו את החניכים לשבת, חלקו להם דפים ואמרו להם לכתוב על זיכרון אישי משמעותי שהיה להם (משהו שקשור במשפחה, בחברים, בדבר מה שקרה להם, משהו שמח, עצוב, אירוע מרכזי).

לאחר שכתבו, הנחו אותם לחשוב ולכתוב ולעצמם על הדף: האם הזיכרון "חיובי" או "שלילי"? איזה רגש הוא מעורר בך? איך הזיכרון הזה השפיע על האופי שלי? על הזהות שלי? על מי שאני?

במידה ומתבצע online, שלחו למשתתפים קובץ או עשו על מצגת שיתופית. משסיימו, ערכו שיחה עם הקבוצה. בקשו ממספר חניכים לשתף בזיכרון שלהם ובאופן בו השפיע על הזהות שלהם.

חלק ב': זיכרון קולקטיבי

00:25

מדרש תמונה

פזרו ברחבי החדר תמונות המייצגות אירועים משמעותיים בחיי המדינה והחברה הישראלית (מצורפות בסיום מערך הפעילות). לצד כל תמונה תלו דף נייר, או חלקו לחניכים דפים אישיים. הנחו את החניכים להסתובב בין התמונות ולכתוב מה הם רואים, את שמות או תיאור האירועים, מושגים ורגשות שעולים בהם מצפייה בתמונות. במידה ומתבצע online ערכו את התמונות על מצגת או פאדלט.

דוגמאות לתמונות אירועים: מלחמת ששת הימים 1967, מבצע צוק איתן 2014, ישיבה במקלטים, יצחק רבין בערב הירצחו 1995, מסע לפולין, מחנה אושוויץ, מעמד הכרזת המדינה 1948, חזרתו של גלעד שליט 2011, זכייתה של נטע ברזילי באירוויזיון 2018, טקס יום הזיכרון, חתימת הסכם שלום עם ירדן 1994, זכיית ספורטאים ישראלים באולימפיאדה בריו 2016, נפילת מגדלי התאומים 2001, סגר בתקופת קורונה 2020.

שיחה ודיון: זיכרון ומורשת, וחשיבותם לגיבוש זהות חברתית ולאומית

הושיבו את החניכים במעגל. עברו יחד על הדברים שכתבו החניכים. שאלו:

- מה משותף לאירועים בתמונות? (כולם אירועים הנמצאים בזיכרון הקולקטיבי של החברה הישראלית).
- האם נחתם באירועים האלה? האם חוויתם אותם באופן אישי?
- איך הזיכרונות הללו משפיעים על הזהות שלכם? על האופי שלכם? על הדעות שלכם? על מי שאתם?
- מה ההבדל בין הזיכרונות שכתבתם קודם (האישיים) לבין האירועים והזיכרונות הללו?
- מה גורם לכך שלמרות שלא היינו נוכחים באירועים הללו, הם חלק מהמהות שלנו?

הקריאו את ההגדרות של זיכרון קולקטיבי ומורשת:

זיכרון קולקטיבי: זיכרון משותף לכל החברה. אירועים מן העבר, אשר לעיתים נחו על ידי האדם באופן ישיר, ולעיתים הועברו על ידי אחרים. נבנה משילוב של עובדות עם דימויים ומיתוסים.

הזיכרון הקולקטיבי, בניגוד לאישי, נזקק למתווכים אשר יעצבו את דמותו ויהפכוהו לכזה. מתווכים אלה הם מערכת החינוך, המדינה, התקשורת, האקדמיה ומנגנוני הנצחה.

מורשת: אוסף ערכים, שפה, כללים, מסורות, מנהגים, נורמות ותרבות של חברה או קבוצה, המועברים מדור לדור, בעל פה או בכתב.

המשיכו את הדיון, שאלו:

- מה לדעתכם תפקיד הזיכרונות הקולקטיביים, הלאומיים?
- מה המשמעות והחשיבות של מורשת? למה זה חשוב לנו כעם, כחברה?

הקריאו את המשפטים הבאים:

"עם שאיננו מכבד את עברו, ההווה שלו דל, ועתידו לוטה בערפל."
(מילותיו של יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח, מראשי צה"ל בראשיתו, שר בממשלת ישראל).
"ומצבות זיכרון מונחות בכל מקום כמו משקלות, כדי שתולדות הארץ לא יעופו ברוח כמו ניירות"
(יהודה עמיחי, השיר "ארץ מסוכנת", תשמ"ה).

המשיכו את הדיון, שאלו:

- למה חשוב לנו כחברה לשמר זיכרון ומורשת?
- באילו אמצעים אנחנו עושים את זה?

אפשרו לחניכים להתייחס לתמונות שראו, ולהציע דרכים נוספות. סכמו את השיחה בהדגשת חשיבות הזיכרון והמורשת לעיצוב הזהות החברתית לאומית שלנו. האירו בפני החניכים את הדרכים הקיימות לחיזוק זיכרון לאומי וגיבוש זהות: אנדרטאות ואתרי הנצחה, טקסים, פעילויות חינוך והסברה, ימי זיכרון, סרטים, ספרים ועוד.

חלק ג': הנצחה שהשפיעה עלי

00:30

הנחו את החניכים לחשוב על אתר הנצחה או אנדרטה שהם מכירים, ביקרו במקום או היו נוכחים בטקס שנערך שם. כל אחד מהחניכים יחפש מידע על האתר/אנדרטה ועל האירוע (בעזרת האינטרנט) ולהכין תוצר המספר על האתר, באמצעות השאלות הבאות:

1. מה הסיפור אותו מספר האתר?
2. כמה אנשים מונצחים באתר?
3. האם הם אזרחים? חיילים?

4. האם מדובר באדם מבוגר/ילד/נער?

5. איפה הוא ממוקם?

6. איך הוא נראה?

7. אם חוו חוויה אישית מהאתר, לתאר אותה. (למשל: טיול באתר, נוכחות בטקס, קשר לאחד המונצחים).

את התוצרים של החניכים אספו וארגנו באחד מהאמצעים הבאים: פלקטים A4 ברחבי החדר/ מצגת שיתופית/ פאדלט/ צילום סרטונים אישיים של החניכים מספרים על האתרים/ קבוצת וואטסאפ ייעודית לשיתוף התוצרים/ אמצעי שיתופי אחר.



דגש למנחה:

כל אחד מהחניכים היה נוכח בטקסי זיכרון או ביקר באתר הנצחה בטיול חינוכי או אישי. אם החניכים מתקשים בבחירה, עזרו להם להיזכר. אם לא יצליחו הנחו אותם לחשוב על סיפור מקרה הקשור לזיכרון לאומי שאותו הם זוכרים, שהשפיע עליהם, עורר אצלם רגש. אם עדיין לא מצליחים - צוותו אותם לחניכים אחרים, למשימה בזוגות.

חלק ד': שיחה ודיון מקדים

00:10

אם הזמן מאפשר, אפשרו לחניכים להציג את האתרים עליהם חקרו. אם לא יתאפשר שלחו את התוצר המשותף לחניכים בתום הפעילות. סכמו את הפעילות בשיחה. שאלו:

- אילו מחשבות ורגשות עוררה בכם הפעילות היום? מה למדתם על עצמכם בפעילות הזו?
- במה תרם לכם השיתוף של חברי הקבוצה האחרים?
- מה הבנתם על הזהות החברתית לאומית שלכם מפעילות זו?
- האם יש לנוער תפקיד בהקשר לזיכרון לאומי ולמורשת? אם כן - מה תפקידן לדעתכם?
- האם אתם מכירים אתר הנצחה ביישוב שלנו או בסביבה שלו? מה האתר מנציח?

מה אתם יודעים עליו?

הציגו לחניכים את מערך הפעילות המלא, פעילות לאימוץ אתר הנצחה ביישוב, וספרו להם על האתר הנבחר ביישובכם (אם קיימים מספר אתרים, החליטו יחד על האתר אותו תרצו לאמץ). הסבירו לחניכים כי בפעילות הבאה ילמדו על האתר ועל הסיפור שלו, ובהמשך יחשבו על דרכים לאימוץ האתר, יתכננו את הפרויקט ויבצעו אותו (יחד עם חניכים נוספים, משפחות וקהילה, בהתאם לבחירתם).

לסיכום ולקראת המפגש הבא בקשו ועודדו את החניכים לקרוא על האתר הנבחר, לבקר בו ולצלם אותו אם ניתן, ולהביא למפגש הבא חומרים שמצאו על האתר.

מבצע צוק איתן, קיץ 2014



מבצע צוק איתן

מערכת כיפת ברזל בפעולה (יירוט פגזים מרצועת עזה)
מקור: אוסף התצלומים הלאומי. צלמים (מלמעלה): קובי
גדעון (2014), חיים צח (2014), אבי אוחיון (2011)



יום הזיכרון. טקס לזכר אזרחים חללי פעולות איבה

נשיא המדינה, שמעון פרס, מניח זר בטקס לזכר חללי
פעולות איבה. הר הרצל, מאי 2005
מקור: אוסף התצלומים הלאומי. צלם קובי גדעון, מאי 2005

מלחמת ששת הימים 1967



מלחמת ששת הימים
הרב הראשי לצה"ל, אלוף שלמה גורן, תוקע בשופר ליד
הכותל המערבי
מקור: אוסף התצלומים הלאומי, צלם: דוד רובינגר



זכיות ספורטאים ישראלים באולימפיאדה בריו 2016

ירדן ג'רבי ואורי ששון זוכים במדליות בג'ודו.
אולימפיאדת ריו 2016.
מקור: מעריב. איילת דן, 14.8.2016. צילום: Getty Images

דוגמאות לתמונות אירועים



חתימה הסכם שלום עם ירדן 1994

חתימת הסכם השלום עם ירדן. 25 ביולי 1994.
מימין: ראש ממשלת ישראל יצחק רבין, נשיא ארצות הברית ביל קלינטון, מלך ירדן חוסיין.
מקור: אוסף התצלומים הלאומי. צלם: יעקב סער.



מעמד הכרזת המדינה 1948

הכרזת המדינה, 14 במאי 1948. בית דיזנגוף, תל אביב. דוד בן-גוריון מקריא את מגילת העצמאות.
מקור: אוסף התצלומים הלאומי. צלם: קלוגר זולטן



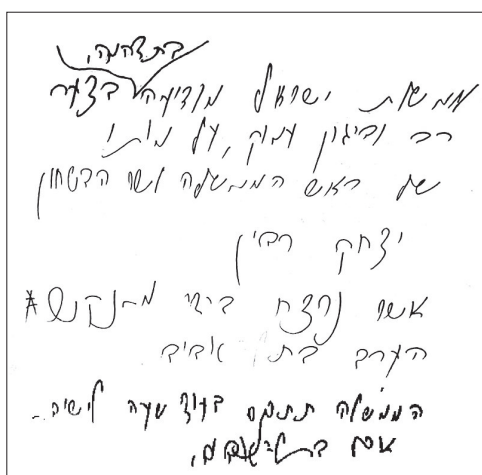
יצחק רבין בערב הירצחו 1995

יצחק רבין ז"ל שר עם מירי אלוני את שיר השלום בעצרת, בערב הירצחו.
צילום: מיכאל קרמר. פורסם ב ynet, 11.11.2011, נגה פסו



מסע לפולין

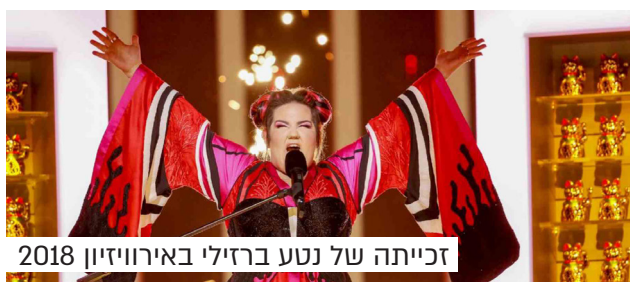
מחנה הריכוז אושוויץ בירקנא.
מקור: אוסף התצלומים הלאומי. צלם: חיים צח, 2014



הדף עליו כתובה הודעת הממשלה על הרצח.
כתב והקריא: איתן הבר, מנהל לשכת ראש הממשלה.
צילום: מיכאל קרמר. פורסם ב ynet, 11.11.2011, נגה פסו



משלחת תלמידים מישראל במסע לפולין כננסים למחנה ההשמדה אושוויץ בירקנא.
מקור: אוסף התצלומים הלאומי. צלם: חיים צח, 2014



זכייתה של נטע ברזילי באירוויזיון 2018

נטע ברזילי חוגגת את זכייתה בתחרות האירוויזיון 2018.
מקור: ynet עמי פרידמן, 13.5.2018. צלם: EPA



חזרתו של גלעד שליט 2011

גלעד שליט חוזר לישראל אחרי שבי בידי החמאס בעזה. 18 באוקטובר 2011. בתמונה (משמאל): שר הביטחון אהוד ברק, ראש הממשלה בנימין נתניהו, גלעד שליט, הרמטכ"ל רב אלוף בני גנץ ומפקד חיל האוויר אלוף עידו נחושטן).
מקור: אוסף התצלומים הלאומי. צלם אבי אוחיון